

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการพัฒนาสารสนเทศระบบบัญชีเงินสดย่อยสาขาเวียงป่าเป้า มีเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

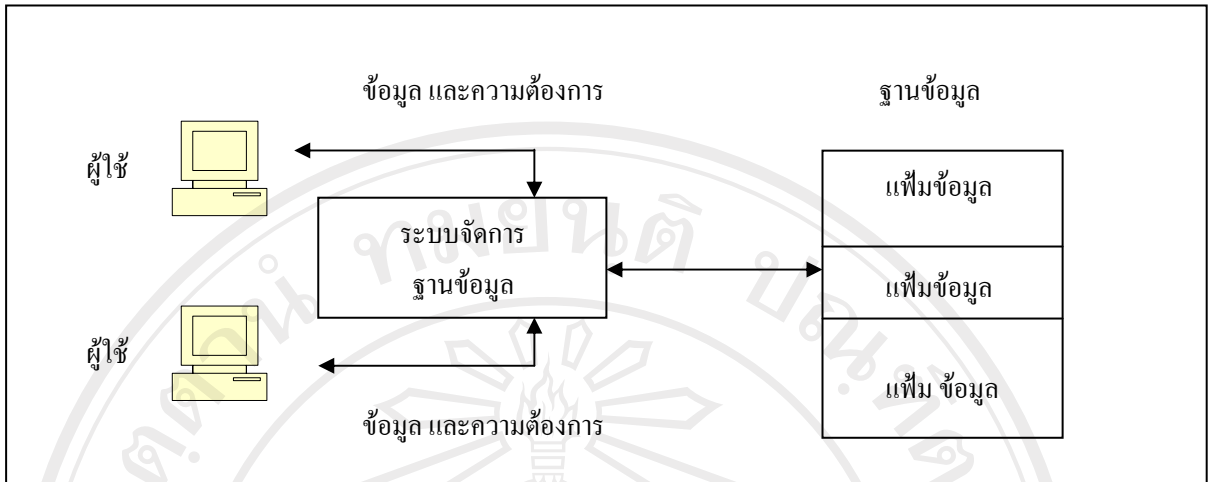
1. ระบบฐานข้อมูลและการออกแบบฐานข้อมูล
2. ระบบสารสนเทศ
3. ซอฟต์แวร์ภาษาที่ใช้
4. บัญชีเงินสดย่อย

2.1 ระบบฐานข้อมูลและการออกแบบฐานข้อมูล

เริ่มแรกคอมพิวเตอร์สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการคำนวณเท่านั้น จนมีการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ โดยข้อมูลจะถูกจัดเก็บในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนมากนักและได้มีการพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำมาใช้ ซึ่งปัจจุบันจัดเก็บข้อมูลอยู่ในรูปของฐานข้อมูล

ความหมายของคำว่าระบบฐานข้อมูล

ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล(2547) ได้ให้คำนิยามของระบบฐานข้อมูล หมายถึง กลุ่มของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กัน และถูกนำมาจัดเก็บในที่เดียวกัน โดยข้อมูลอาจเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูลเดียวกันหรือแยกเก็บหลาย ๆ แฟ้มข้อมูล แต่ต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างข้อมูลเพื่อประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูล

รูป 2.1 ระบบการจัดการฐานข้อมูล

สถาปัตยกรรมของฐานข้อมูล

วิเชียร เปรมชัยสวัสดิ์(2546) ได้รายงานว่า ระบบฐานข้อมูลจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อผู้ใช้สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือจัดการกับข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการที่ผู้ใช้ฐานข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านคอมพิวเตอร์ ในการออกแบบระบบฐานข้อมูลจึงได้มีการซ่อนรายละเอียดที่ซับซ้อนต่าง ๆ ไว้ภายใน โดยผู้ใช้จะเห็นข้อมูลในรูปแบบของข้อมูลเชิงนามธรรมเท่านั้น และมองเห็นได้ในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยในปี ค.ศ. 1975 American National Standard Institute ได้นำเสนอสถาปัตยกรรมของฐานข้อมูล ไว้ 3 ระดับดังต่อไปนี้

1. **ระดับภายใน (internal level)** เป็นระดับภายใน หรือเรียกว่า ระดับกายภาพ (physical level) เป็นข้อมูลเชิงนามธรรมในระดับล่างสุด ใช้ในการอธิบายว่าข้อมูลต่าง ๆ ถูกจัดเก็บจริง ๆ อย่างไร

2. **ระดับเชิงแนวคิด (conceptual level)** เป็นระดับเชิงแนวคิด หรือเรียกว่า ระดับตรรกะ (logical level) เป็นข้อมูลเชิงนามธรรมในระดับสูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่งจากระดับกายภาพ ใช้ในการอธิบายว่ามีข้อมูลอะไรบ้างที่ถูกจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลและข้อมูลเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ผู้ใช้ในระดับตรรกะไม่มีความจำเป็นต้องไปคำนึงถึงความยุ่งยากต่าง ๆ ในระดับกายภาพ เนื่องจากข้อมูลในระดับนี้จะถูกกำหนดโดยผู้จัดการฐานข้อมูล

3. **ระดับภายนอก (external level)** เป็นระดับภายนอก หรือเรียกว่า ระดับวิว (view level) เป็นข้อมูลเชิงนามธรรมระดับสูงสุดใช้อธิบายบางส่วนของฐานข้อมูล เนื่องจากผู้ใช้ฐานข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสารสนเทศทั้งหมดที่มีอยู่ในฐานข้อมูล และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เพื่อให้การติดต่อกับฐานข้อมูลทำได้ง่ายขึ้นจึงมีการกำหนด

ข้อมูลเชิงนามธรรมในระดับวิวขึ้น และยังเป็นการรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงให้กับฐานข้อมูลด้วย

รูป 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั้งสามระดับ

ระบบจัดการฐานข้อมูล

ธีราวุธ ปัทมวิบูลย์ (2545) ได้รายงานไว้ว่า ระบบการจัดการฐานข้อมูล (Database Management system : DBMS) เป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นเพื่อจัดการกับการเก็บข้อมูลที่มีลักษณะเป็นฐานข้อมูลโดยเฉพาะ ซึ่ง DBMS จะช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล โดยทำหน้าที่จัดการข้อมูลทางกายภาพแทนโปรแกรมเมอร์ ให้สามารถควบคุมการเข้าถึงข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ การรักษาความปลอดภัย รวมถึงการสำรองและการกู้ข้อมูล แบบจำลองของฐานข้อมูลที่นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันคือ แบบจำลองเชิงสัมพันธ์ (Relation Model) หรือเรียกว่า DBMS หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า RDBMS (Relational Database Management System) และยังมีแบบจำลองที่ได้รับความนิยมเนื่องจากสอดคล้องกับการเขียนโปรแกรมสมัยใหม่ คือแบบจำลองเชิงวัตถุ (Object-Oriented Model) ใช้ในการเขียนโปรแกรมเชิงวัตถุ (Object-Oriented Programming : OOP) ได้แก่ ORDBMS (Object Relational Database Management System) ได้แก่ฐานข้อมูล Oracle และ OODBMS (Object Relational Database Management System) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลแบบ (Object-Oriented) ได้แก่ฐานข้อมูล Cache

การออกแบบฐานข้อมูล (Database Design)

ศิริลักษณ์ โรจนกิจอำนวย (2545) ได้รายงานไว้ว่า การออกแบบฐานข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบซึ่งการออกแบบฐานข้อมูลมีได้หลายแนวทางดังนี้

1. แนวทางที่เป็น **Data Driven** หรือ **Data Oriented** เป็นการออกแบบระบบโดยการพิจารณาจากข้อมูลที่ใช้ต้องการ ซึ่งอาจจะวิเคราะห์จากรายงานของแต่ละงานแล้วทำการรวบรวม

รวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อกำหนดข้อมูลที่ต้องการใช้ และความสัมพันธ์ของข้อมูลในฐานข้อมูลขึ้นมา ซึ่งนิยมใช้ในการออกแบบฐานข้อมูล เช่น การออกแบบโดยใช้ E-R (Entity-Relationship Model)

2. แนวทางที่เป็น Process Driven หรือ Process Oriented เป็นการออกแบบระบบโดยการเริ่มวิเคราะห์กระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบ โดยสามารถใช้แผนภูมิแสดงกระแสข้อมูล DFD(Data Flow Diagram) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบระบบประยุกต์ใช้งาน(Application Design) ซึ่งแสดงถึงการเคลื่อนไหวของข้อมูล ขั้นตอนการทำงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนิยมใช้ในการออกแบบระบบประยุกต์งาน

3. แนวทางที่เป็น Product Driven หรือ Product Oriented เป็นการออกแบบโดยใช้โปรแกรมหรือเครื่องมือที่ช่วยในการออกแบบฐานข้อมูลโดยเฉพาะ โดยดำเนินการตามขั้นตอนโปรแกรมนั้น ๆ เช่น เป็นการออกแบบตามแนวทาง Data Driven โดยมีเครื่องช่วยในการออกแบบ E-R โมเดล โดยสามารถเชื่อมโยงกับเครื่องมืออื่น ๆ ที่ช่วยในการกำหนดโครงสร้างฐานข้อมูลให้โดยอัตโนมัติ

วัตถุประสงค์ของการออกแบบฐานข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ต้องมีในระบบงาน หรือตามที่ผู้ใช้ต้องการ สามารถแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ

1. การออกแบบฐานข้อมูลในระดับแนวคิด (Conceptual Database Design) เป็นการออกแบบโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยทางกายภาพและระบบจัดการฐานข้อมูลที่เลือกใช้ ชุดคำสั่งงานที่ใช้กับระบบประยุกต์ใช้งานต่าง ๆ ภาษาคอมพิวเตอร์ ฮาร์ดแวร์หรือปัจจัยกายภาพอื่น ๆ ขั้นตอนนี้เป็นเพียงออกแบบถึงข้อมูลที่ต้องการและความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในฐานข้อมูลเท่านั้น การออกแบบในระดับนี้เรียกว่าการออกแบบระดับสูง(High-Level Database Design) การออกแบบฐานข้อมูลในระดับนี้สามารถใช้แนวทางแบบ Data Oriented ซึ่งสามารถออกแบบข้อมูลได้ 2 ลักษณะ คือ

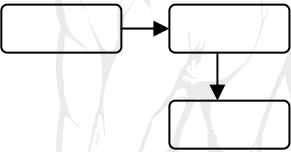
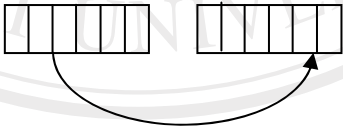
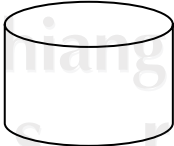
1. แบบล่างไปบน (Bottom-Up) เป็นวิธีที่เริ่มต้นการพิจารณาจากรายละเอียดของข้อมูล หรือ แอททริบิวต์ (Attribute) แล้วนำมาจัดกลุ่มเป็นเอนทิตี (Entity) และความสัมพันธ์(Relationship) วิธีนี้เหมาะสำหรับฐานข้อมูลที่มีรายละเอียดไม่มากและไม่ซ้ำซ้อน

2. แบบบนมาล่าง (Top-Down) เป็นวิธีที่เริ่มจากการกำหนดเอนทิตีว่ามีเอนทิตีอะไรบ้าง(High-Level Entity) แล้วทำการพิจารณารายละเอียดข้อมูลที่แต่ละเอนทิตีควรมี รวมถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ วิธีนี้เหมาะสำหรับองค์กรที่มีฐานข้อมูลซับซ้อน และมีรายละเอียดของข้อมูลมาก

2. การออกแบบฐานข้อมูลในระดับตรรกะ (Logical Database Design) เป็นวิธีที่นำผลจากการออกแบบในระดับแนวคิดมาวิเคราะห์และออกแบบ โดยในขั้นตอนนี้เป็นการแปลง

ผลจากการออกแบบในระดับแนวคิดให้อยู่ในรูปแบบของระบบจัดการฐานข้อมูลที่เลือกใช้ เช่น รูปแบบเชิงสัมพันธ์ (Relational Model) ดังนั้นในขั้นตอนนี้คือการแปลงเค้าร่างในระดับแนวคิดให้เป็นรีเลชันที่ประกอบด้วยแอททริบิวต์รวมถึงการระบุข้อกำหนดต่าง ๆ (Constraint) เช่น คีย์หลัก คีย์นอก ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากต่อความสำเร็จในการออกแบบฐานข้อมูลว่าตรงตามเป้าหมายและแผนที่ยาวไว้ ตลอดจนการนำไปใช้ให้ตรงตามความต้องการได้หรือไม่ เพราะฉะนั้น การออกแบบในขั้นตอนนี้จะต้องทำการรวบรวมการออกแบบฐานข้อมูลที่ได้มาจากผู้ใช้แต่ละกลุ่มมารวมกัน และปรับเป็นภาพฐานข้อมูลขององค์กรที่สมบูรณ์ (Global Logical Database)

3. การออกแบบฐานข้อมูลในระดับกายภาพ (Physical Database Design) เป็นวิธีที่เป็นการนำข้อมูลที่ออกแบบในระดับตรรกะ มากำหนดโครงสร้างข้อมูลและการจัดเก็บวิธีการเข้าถึงข้อมูลและการจัดเก็บวิธี รวมถึงการจัดการด้านระบบความปลอดภัยเพื่อให้ฐานข้อมูลทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การออกแบบ	เค้าร่าง (Schema)	ตัวอย่าง
ระดับแนวคิด (CONCEPTUAL)	ER-โมเดล	เอนทิตี ความสัมพันธ์ แอททริบิวต์ และคีย์หลัก
ระดับตรรกะ (LOGICAL)	Table Definitions	สำหรับรีเลชัน แอททริบิวต์และข้อกำหนด ต่าง ๆ
ระดับกายภาพ (PHYSICAL)	Database	ขนาดพื้นที่ฐานข้อมูล วิธีการ จัดเก็บ การเข้าถึงข้อมูล

รูป 2.3 เค้าร่าง (Schema) ของฐานข้อมูลในแต่ละระดับ

2.2 ระบบสารสนเทศ

ธีราวุธ ปีทมิวิบูลย์ (2545) ได้รายงานว่ ระบบสารสนเทศ หมายถึง ระบบที่มีการนำเอาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการข้อมูลภายในองค์กร โดยเป็นการนำเอาคอมพิวเตอร์เข้ามาจัดการกับข้อมูลขององค์กรให้ได้ผลลัพธ์ออกมาเป็นสารสนเทศ เพื่อใช้สนับสนุนการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้บริหารได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วยิ่งขึ้น ระบบสารสนเทศจะเกี่ยวข้องกับ ผู้ใช้ ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ ระบบเครือข่าย กระบวนการ ข้อมูลและการจัดการภายในองค์กร

ประเภทของระบบสารสนเทศ(Type of Information System) แบ่งตามระดับการจัดการภายในองค์กรได้เป็น 6 ระดับดังต่อไปนี้

1. **ระบบประมวลผลธุรกิจ (Transaction Processing System : TPS)** เป็นระบบสารสนเทศที่ช่วยในการสนับสนุนการทำงานของผู้ปฏิบัติที่ทำเป็นประจำทุกวัน หรือที่เรียกกันว่า ทรานแซกชัน (Transaction) เช่น ระบบบัญชี ระบบเงินเดือน ระบบสินค้าคงคลัง เป็นต้น ซึ่งระบบเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของระบบสารสนเทศ สำหรับในระบบ TPS การปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับขั้นตอนการทำงานพื้นฐานทั่วไปผลลัพธ์ที่ได้จากระบบ TPS จะอยู่ในรูปของรายละเอียดและรายงานประจำวันในการปฏิบัติงาน เช่น รายการขายสินค้า หรือ รายการบัญชีรายวันที่แสดงรายรับ – รายจ่ายในแต่ละวัน โดยผลลัพธ์ที่ได้นี้จะใช้กับผู้จัดการระดับล่าง เช่น หัวหน้าแผนก

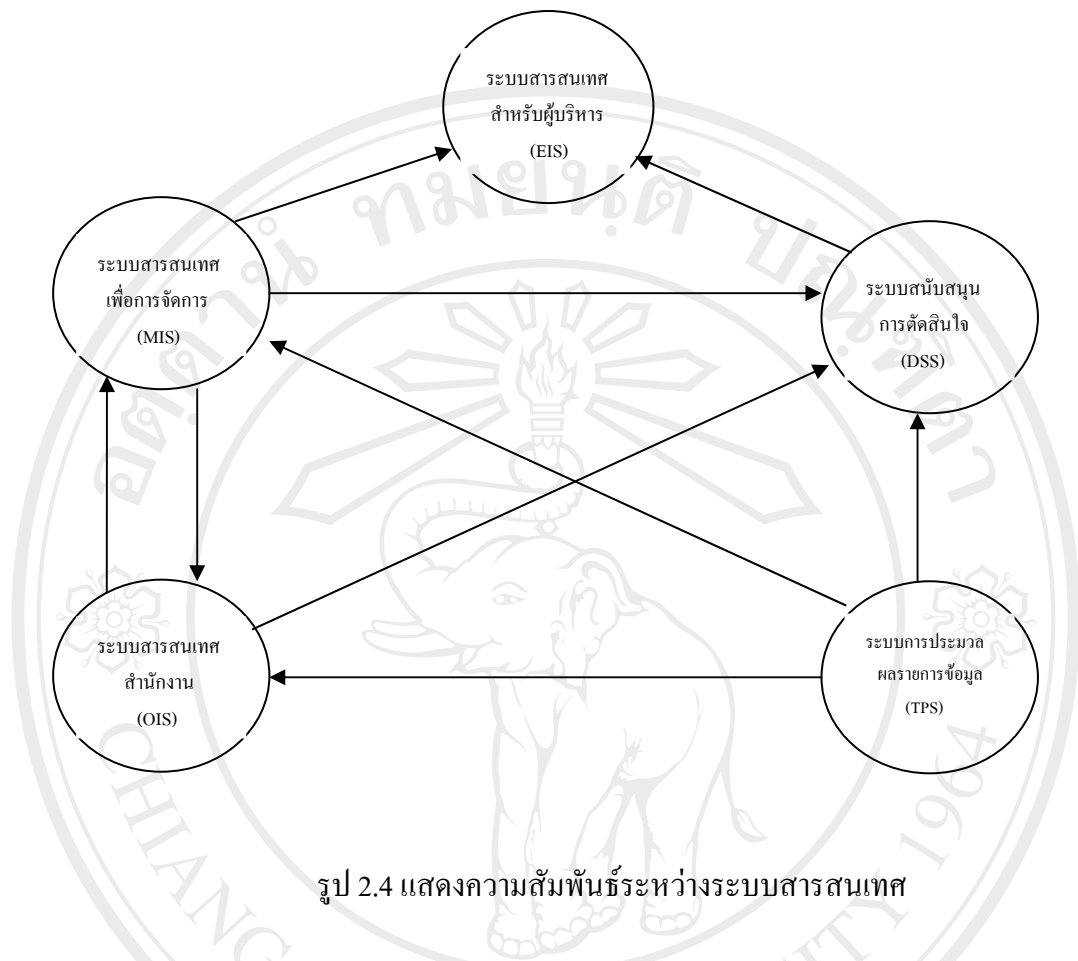
2. **ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System : MIS)** เป็นระบบสารสนเทศที่เป็นการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อใช้ในการจัดการระดับกลางโดยข้อมูลจะอยู่ในลักษณะรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานหรือมีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลทั้งหมดที่อยู่ในฐานข้อมูลรวมขององค์กร และข้อมูลจากระบบ TPS รายงานที่ได้สามารถบอกถึงสถานะปัจจุบันของกิจกรรมภายในองค์กร เพื่อใช้ในการตรวจสอบและควบคุมการทำงานต่าง ๆ และช่วยในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์กรด้วย

3. **ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS)** เป็น โปรแกรมที่สร้างขึ้นมาเฉพาะด้านเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนการทำงานของผู้จัดการหรือผู้บริหารระดับสูงในการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ภายในองค์กร และภายนอกองค์กร ระบบนี้จะมีรูปแบบของการตัดสินใจที่ไม่แน่นอนเพราะต้องขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้บริหารในการตัดสินใจประกอบด้วยคนที่ใช้ระบบ DSS ไม่จำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์แ่งแต่ระบบต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงระบบการตัดสินใจจากข้อมูลที่มาจากผู้ใช้ได้

4. ระบบสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร หรือ ระบบสนับสนุนการผู้บริหาร (Executive Information System : EIS หรือ Executive Support System : ESS) เป็นระบบตัดสินใจ DSS ที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ง่ายต่อการใช้งานของผู้บริหารระดับสูงและสนับสนุนการตัดสินใจในเชิงกลยุทธ์ขององค์กร

5. ระบบผู้เชี่ยวชาญ (Expert System) และ ระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะการใช้งานแบบอินเทอร์แอคทีฟ (Interactive) ซึ่งมีการโต้ตอบกับผู้ใช้งานแบบเป็นขั้นเป็นตอน ระบบจะรวบรวมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในงานแต่ละด้านแล้วนำมาจัดสร้างเป็นฐานความรู้ (Knowledge base) และระบบจะประมวลผลจากข้อมูลที่ผู้ใช้ป้อนเข้าสู่ระบบเพื่อวิเคราะห์ ซึ่งถือเป็นการเลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์ ซึ่งระบบผู้เชี่ยวชาญนี้พัฒนามาจากวิทยาการคอมพิวเตอร์ คือ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence : AI) ระบบผู้เชี่ยวชาญเป็นระบบแก้ปัญหาเฉพาะด้านในการทำงานและส่วนใหญ่จะใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ต้องการทรัพยากรมากไม่ว่าจะเป็นหน่วยความจำหลัก หน่วยประมวลผลข้อมูล และหน่วยความจำสำรอง

6. ระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Office Automation System : OAS) หรือ ระบบสารสนเทศสำนักงาน (Office Information System : OIS) เป็นระบบที่สนับสนุนการทำงานด้านสำนักงานต่าง ๆ ภายในองค์กร ได้แก่ โปรแกรมประยุกต์ ประเภท Word processor, Spreadsheet แม้แต่ e-mail เป็นต้น

2.3 ซอฟต์แวร์ภาษาที่ใช้

1. Visual Basic ในอดีตการเขียนโปรแกรมเพื่อให้ทำงานกับระบบปฏิบัติการแบบเก่า ๆ นั้นเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและจนปัจจุบันนี้การสร้างแอปพลิเคชัน (Application) เพื่อให้ใช้งานกับระบบปฏิบัติการที่เป็นที่นิยมแบบ Windows ก็ยังไม่ใช้เรื่องที่ย่างและ Visual Basic เป็นเครื่องมือที่ใช้เขียนโปรแกรมบน Windows ที่ได้รับความนิยมสูงที่สุด ทั้งนี้เพราะผ่านการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง การเขียนโปรแกรมแบบ Visual Programming คือ การเขียนโปรแกรมไปพร้อม ๆ กับการเห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกในการเขียนโปรแกรมมากขึ้น ซึ่ง Visual Basic ก็คือ โปรแกรมแบบ Visual Programming และด้วย Visual Basic เป็นตัวช่วยสร้างแอปพลิเคชัน (Application) ได้รวดเร็ว ซึ่งเรียกว่า Rapid Application Development (RAD)

การพัฒนาแอปพลิเคชันกับ ActiveX Control การใช้ ActiveX ช่วยลดงานที่ซ้ำซ้อนในการเขียนโปรแกรมและทำให้โปรแกรมเป็นมาตรฐานเดียวกันทำให้ง่ายต่อการดูแล

2. Access เป็นโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลที่เรียกว่า DBMS (Database Management System) เพื่อให้การจัดการข้อมูลเป็นไปได้อย่างสะดวกตามต้องการ และยังทำให้การดูแลรักษาข้อมูล เช่น การแก้ไข เพิ่ม ลบข้อมูล ทำได้ง่าย ฐานข้อมูลในลักษณะนี้เรียกว่า ฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relational Database) ทั้งนี้เพราะข้อมูลที่เก็บไว้ต้องมีการคัดแยกออกเป็นกลุ่มก่อน แล้วค่อยมา กำหนดความสัมพันธ์ (Relation) ระหว่างกลุ่มข้อมูลต่าง ๆ ซึ่ง Access สามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการกับฐานข้อมูลได้หลายอย่าง ดังนี้

1. ด้านฐานข้อมูล เป็นการออกแบบฐานข้อมูล สร้างตาราง ความสัมพันธ์ของข้อมูล จัดการความเรียบร้อยของข้อมูล
2. ด้านการค้นหาข้อมูลในฐานข้อมูล เป็นการค้นหาข้อมูลที่ต้องการ โดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่ต้องการได้
3. ด้านการนำเสนอรายงานจากฐานข้อมูล เป็นความสามารถที่นำเสนอข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กราฟ ตาราง
4. ด้านการสร้างแบบฟอร์มเพื่อรับข้อมูล ในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการและจำเป็น เข้าสู่ฐานข้อมูลเพื่อนำมาใช้ต่อไป

2.4 ระบบบัญชีเงินสดย่อย

สุทธิ ขวัญเงิน (2548) ได้รายงานไว้ว่า เงินสดย่อย (Petty cash) หมายถึง เงินสดย่อยเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนแสดงเป็นรายการแรกของสินทรัพย์หมุนเวียนในงบดุล กิจการมักจะมีการควบคุมภายในเกี่ยวกับเงินสด โดยเงินสดรับทั้งหมดจะนำฝากธนาคารในวันนั้นหรือวันรุ่งขึ้น สำหรับการจ่ายเงินเล็ก ๆ น้อย ๆ มักจ่ายเป็นเงินสดย่อย โดยกิจการจะมอบหมายให้ผู้รักษาเงินสดย่อยเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลเงินสดย่อย เมื่อมีผู้มาขอเบิกค่าใช้จ่ายและมีการอนุมัติการจ่ายอย่างถูกต้อง ผู้รักษาเงินสดย่อยจะเป็นผู้จ่ายเงินและเก็บรักษาใบสำคัญจ่ายเงินสดย่อยไว้ทุกรายการ เมื่อถึงกำหนดผู้รักษาเงินสดย่อยจะรวบรวมใบสำคัญเงินสดย่อยเพื่อขออนุมัติเบิกชดเชยเงินสดย่อย

วิธีการตั้งเงินสดย่อย มี 2 วิธี

1. **จำกัดวงเงิน (Impress System)** คือ กำหนดวงเงินให้เลยว่าจะให้ผู้รักษาเงินสดย่อยไว้เท่าไร โดยตลอดเวลาจำนวนเงินสดย่อยในมือในขณะใดขณะหนึ่งรวมกับใบสำคัญจ่ายที่ยังไม่ได้เบิกเงิน จะต้องมียอดเท่ากับวงเงินสดย่อยเสมอ ในระหว่างปีถ้าไม่มีการเพิ่มหรือลดวงเงินสดย่อย บัญชีเงินสดย่อยจะมียอดคงที่อยู่ตลอดเวลา ซึ่งระบบนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากที่สุด
2. **ไม่จำกัดวงเงิน (Fluctuation Fund System)** คือ ไม่กำหนดวงเงินแน่นอนที่จะให้ผู้รักษาเงินสดย่อยไว้

การจ่ายเงินสดย่อย เมื่อผู้รักษาเงินสดย่อยจ่ายเงินเป็นค่าใช้จ่าย จะต้องทำใบสำคัญจ่ายเงินสดย่อยขึ้นมาแสดงให้เห็นว่ามีการจ่ายเงิน เมื่อใด ค่าอะไร และนำไปบันทึกบัญชีและเลขที่ใบสำคัญ บางครั้งอาจจะต้องเรียกใบรับเงินจากผู้รับ แต่บางครั้งอาจไม่ขอรับใบรับเงินก็ได้ เช่น ค่าแถมปี ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการรวบรวมใบสำคัญมาขอเบิกเงินสดย่อยชดเชย ผู้รักษาเงินสดย่อย จะต้องบันทึกลงสมุดเงินสดย่อย ซึ่งเป็นเพียงสมุดช่วยบันทึกความทรงจำของผู้รักษาเงินสดย่อย ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของระบบบัญชี ดังนั้นจึงไม่ต้องผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภท จำนวนเงินในมือผู้รักษาเงินสดย่อยรวมกับเงินใบสำคัญจ่ายตามที่ปรากฏในสมุดเงินสดย่อยจะต้องมีจำนวนเท่ากันกับวงเงินสดย่อยที่กำหนดให้

ประโยชน์ของเงินสดย่อย

1. เพื่อแบ่งแยกหน้าที่และแบ่งเบาภาระเกี่ยวกับการจ่ายเงินจำนวนน้อย ๆ
2. เพื่อลดรายการจ่ายเงินในสมุดเงินสดให้น้อยลง
3. การพิสูจน์ยอดเงินสดย่อยทำได้สะดวก
4. ทำให้หลีกเลี่ยงการเก็บเงินสดไว้มากเกินไปจนความจำเป็น